

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО»**

Факультет дошкільної педагогіки та психології

Кафедра сімейної та спеціальної педагогіки і психології

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВИХ РОБІТ**

для студентів денної та заочної форми навчання

спеціальності: 012 Дошкільна освіта

додаткових спеціальностей: Логопедія/Психологія

Одеса 2021

Друкується за рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол №11 від 29 квітня 2021 р.)

Рецензенти:

Бикова С.В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури;

Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Методичні рекомендації до написання та оформлення курсових робіт / Укл. О. Г. Бабчук, О. Ю. Булгакова, А. Г. Колесник. Одеса. 2021 р. Університет Ушинського. 48 с.

Методичні рекомендації до написання курсових робіт призначені для студентів денної та заочної форми навчання за спеціальності: 012 Дошкільна освіта, додаткових спеціальностей Логопедія/Психологія.

Методичні рекомендації являють собою виклад підходів до проведення наукового дослідження в рамках курсової роботи. Пропонується алгоритм поетапного наукового дослідження: від постановки проблеми, знайомства з літературою, формулювання мети, завдань, предмета, об'єкта, гіпотези, вибору методів до отримання висновків і оцінки проведеного дослідження.

ВСТУП

Курсова робота - самостійне, творче дослідження науково-практичного характеру, що дозволяє судити про придбані студентом знання та вміння застосовувати їх на практиці. При виконанні курсової роботи, студент повинен проявити знання теоретичного матеріалу, спеціальної літератури, дослідницький та науковий підхід до проблеми, що розглядається, вміння проводити теоретико-експериментальне дослідження, чітко і логічно викладати матеріал, робити закінчені самостійні узагальнення, аргументувати висновки.

Курсова робота повинна базуватися на теоретичних і методичних положеннях науки, містити елементи новизни. У ній повинна бути проведена хоча б одна, нехай найпростіша, але самостійна ідея, а також пропозиції автора щодо більш ефективного вирішення даного питання в порівнянні з існуючим станом.

Курсові роботи всі студенти виконують зазвичай на другому і наступних курсах, які передбачені навчальним планом вузу і тому є невід'ємною частиною навчального процесу.

Мета методичних рекомендацій з написання курсової роботи – надати допомогу здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в написанні даного виду робіт. У методичних рекомендаціях визначено загальні вимоги до структури, змісту та оформлення курсової роботи, відображені питання керівництва і контролю за їх виконанням кафедрою.

РОЗДІЛ 1. ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота – один з видів студентських наукових робіт. Її написання передбачено освітньо-професійною програмою.

До виконання та оформлення курсової роботи, як і до інших видів науково-дослідних робіт, пред'являють певні вимоги.

Курсова робота, перш за все, повинна відрізнитися актуальністю тематики, відповідати сучасному стану вітчизняної та зарубіжної науки. Курсова робота може бути спрямована на пошук загальних психологічних закономірностей, на вирішення прикладних завдань або бути практично орієнтованою.

Студенту, працюючи над нею, слід:

– проаналізувати наукову, навчально-методичну літературу і періодику з проблеми дослідження з метою вивчення її історії, теоретичної і практичної підготовки з урахуванням останніх досягнень психологів і педагогів;

– провести емпіричне дослідження по темі курсової роботи, чітко визначивши мету, завдання і методи;

– узагальнити результати проведеного дослідження, обґрунтувати висновки і дати практичні рекомендації;

– оформити курсову роботу відповідно до встановлених вимог.

Весь матеріал курсової роботи повинен бути викладений у логічній послідовності і представлений у вигляді взаємопов'язаних частин.

РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота має стандартну структуру і, як правило, складається з наступних частин:

- Титульний аркуш
- Зміст
- Вступ
- Основна частина
- Висновки
- Список використаних джерел
- Додатки

Титульний аркуш містить інформацію про назву роботи, автора, наукового керівника і місце її виконання. Відомості про заклад, в якому виконується робота, назва факультету і кафедри вказується у верхній частині листа. В центрі пишеться тема курсової роботи. Нижче праворуч – прізвище, ім'я, по-батькові студента, курс, факультет, а також прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника, його науковий ступінь, звання. Внизу вказується місце і рік виконання роботи.

У змісті вказуються назви всіх розділів і підрозділів курсової роботи і номери сторінок, з яких вони починаються. Зміст є точною копією змістів частин тексту. Назви всіх частин повинні відповідати логіці змісту роботи, бути короткими і чіткими.

Вступ – це вступна частина науково-дослідницької роботи. У вступі відображається проблема дослідження, його актуальність, вказується об'єкт і предмет вивчення, формулюється мета, висувається гіпотеза. Відповідно до мети і гіпотези визначаються завдання дослідження, обґрунтовуються теоретичні та емпіричні методи дослідження, а також база його проведення. Описуються етапи (або структура) дослідження, розкривається його новизна, теоретична і практична значущість. Обсяг вступу не повинна перевищувати 3 сторінок.

Основна частина курсової роботи зазвичай складається з теоретичного та практичного розділу.

У теоретичному розділі викладається теорія досліджуваної проблеми, дається критичний аналіз літератури, розкривається позиція автора. Слід систематизувати різні точки зору, дати їм власну оцінку, визначити основні категорії і поняття, розкрити існуючі методи і технології вирішення досліджуваної проблеми. Робляться висновки.

У практичній частині міститься звіт про самостійно проведене емпіричне дослідження: в структурованому вигляді описуються методи і методики, результати дослідження, дається їх аналіз та узагальнення, робляться висновки.

В основній частині можуть бути представлені схеми, діаграми, таблиці.

Висновки містять загальну оцінку результатів дослідження, його теоретичної і емпіричної частин. У стислому вигляді підводяться підсумки, даються практичні рекомендації, намічаються шляхи і цілі подальших досліджень. Обсяг висновку – 2-3 сторінки.

Список використаних джерел є нумерований список використаних при написанні роботи літературних джерел з досліджуваної проблеми і складається відповідно до ДСТУ 8302:2015 (див. Додаток Б). У списку зазначаються ті джерела, на які робляться посилання в тексті курсової роботи.

У додатках наводяться допоміжні матеріали, включати які у основний текст недоцільно, так як вони захаращують текст і ускладнюють його сприйняття. До таких матеріалів відносяться: повні описи і бланки методик, результати первинної обробки даних емпіричного дослідження, окремі таблиці, рисунки та ін.

РОЗДІЛЗ. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Щоб ефективно впоратися з курсовою роботою, необхідно чітко уявляти послідовність її виконання. Основними етапами роботи є:

- визначення теми дослідження;
- складання первинного плану роботи;
- підбір, вивчення і систематизація наукової літератури з теми дослідження;
- остаточне уточнення програми дослідження;
- вибір необхідних методів і методик;
- проведення емпіричного дослідження, обробка даних і аналіз його результатів;
- написання роботи: грамотний виклад стану досліджуваного питання і проведеного емпіричного дослідження;
- оформлення роботи відповідно до наявних вимог.

3.1. Вибір теми дослідження

Вибір теми - один з найважливіших етапів виконання курсової роботи.

Орієнтовна тематика курсових робіт розробляється викладачами кафедри психології з урахуванням змісту навчальних дисциплін, напрямів роботи кафедри, студентських наукових товариств. Студент має право запропонувати свою тему в залежності від власних уподобань, інтересів. В такому випадку необхідно обґрунтувати доцільність обраної теми і узгодити її з науковим керівником.

Вибір теми визначається бажанням студента поглибити і розширити свої психолого-педагогічні знання. Цей вибір повинен бути результатом власних роздумів, аналізу, узагальнень на основі вивчення теоретичного матеріалу, а також особистих спостережень. Вибираючи тему курсової роботи, слід пам'ятати про те, що автор прагне внести щось нове в розробку

даної теми або проблеми, розширити, поглибити або уточнити вже відомі факти або знайти нові особливості, закономірності, по-новому використовувати методику. Тобто при виконанні курсової роботи повинен бути присутній елемент новизни.

Рекомендуємо

- При виборі теми курсової роботи намагайтеся керуватися:
  - вашими можливостями і науковими інтересами;
  - глибиною знання за обраним напрямом;
- Грамотно формулюйте тему дослідження. Це означає, що в ній повинні бути представлені об'єкт і предмет дослідження, а формулювання, по можливості, повинні відображати проблему і складатися не більше ніж з 7-9 слів. При перевищенні зазначеного порога привести тему до зазначених вимог можна шляхом зниження ступеня деталізації проблеми або перенесенням уточнюючих характеристик в розшифровку назви.

3.2. Розробка початкового плану і програми дослідження

Не менш відповідальним є і інший етап виконання курсової роботи - складання плану і програми наукового дослідження.

У плані розкривається зміст і послідовність виконання роботи, відображаються її основні розділи та окремі пункти. План складається одночасно з підбором і вивченням наукових джерел.

Вибір теми курсової роботи і попередній аналіз літератури дають можливість також визначити і описати науковий апарат дослідження: позначити основну проблему, актуальність тематики, сформулювати об'єкт і предмет, мету, конкретні завдання і гіпотезу дослідження. Так розробляється програма наукового дослідження.

В процесі роботи план і програма можуть частково змінюватися, вдосконалюватися, розширюватися або конкретизуватися. Остаточний варіант програми дослідження описується у вступі курсової роботи.

Розробку наукового апарату слід починати з формулювання проблеми дослідження. Проблема є усвідомлення якогось протиріччя (наприклад, між різними точками зору на досліджуване явище чи процес, це може бути діалектичне протиріччя в самій природі явища або об'єкта). Визначаючи проблему, потрібно відповісти на питання: що в даній області залишилося невивченим? Формулювання проблеми дослідження направляє його планування і пояснює, навіщо дослідження взагалі було проведено. Щоб обґрунтувати актуальність обраної теми, поясніть: чому дану проблему потрібно вивчати в даний час? Чому саме зараз необхідно Ваше дослідження?

Актуальність може бути теоретичної, тобто виявлена проблема знаходиться на передньому краї науки, розробляється сучасними вченими і т.п., або практичної, тобто впливає зі злободенних запитів практики в тій сфері суспільного життя, де проводиться прикладне дослідження. Основними аспектами актуальності дослідження можуть бути: необхідність доповнення теоретичних побудов, що відносяться до досліджуваного явища; потреба в нових фактах, які дозволять розширити теорію і сферу її застосування; потреба в більш ефективних психодіагностичних і дослідних методах, здатних забезпечити отримання нових даних; потреба в розробці методів (технологій), що надають більш широкі можливості для підвищення ефективності психологічного впливу, навчання, тренування, реабілітації; потреба в розробці психологічних рекомендацій або в рішенні практичних проблем на основі використання психологічних знань.

Далі в програмі визначаються об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – це фрагмент, частина реальності, на яку спрямований науковий пошук. Визначаючи об'єкт, Ви відповідаєте на питання: що досліджується? Предмет дослідження – більш вузьке поняття. Це сторона або аспект, який безпосередньо вивчається, «висвічується» в об'єкті. Визначаючи предмет, дайте відповідь: що саме вивчається в об'єкті?

Предмет дослідження зазвичай співзвучний темі. Якщо об'єктом дослідження є, наприклад, психічні процеси, то предметом можуть стати їх

структура, взаємозв'язки, закономірності перебігу. Якщо об'єктом будуть психічні стани, то предметом – їх прояви, причини, механізми виникнення, наслідки. Якщо об'єктом дослідження виявляються психічні властивості, то його предметом можуть бути фактори і механізми розвитку, індивідуальні особливості та ін.

Формулювання мети дослідження – наступний елемент розробки програми. Мета – це усвідомлений образ бажаного результату, на досягнення якого спрямоване дослідження. Щоб успішно впоратися з формулюванням мети, потрібно відповісти на питання: що Ви хочете отримати в результаті дослідження? Мета роботи зазвичай полягає в тому, щоб: «Вивчити ...», «Виявити ...», «Сформулювати ...», «Обґрунтувати ...», «Перевірити ...», «Визначити ...» і т.п.

Цільова організація будь-якої діяльності, в тому числі науково-дослідницької, передбачає вироблення певної послідовності дій - кроків для досягнення поставленої мети. Іншими словами, мета дослідження конкретизується в завданнях. Щоб їх сформулювати, треба поставити перед собою питання: що потрібно зробити для досягнення мети?

У курсовій роботі зазвичай формується не більше 3 - 4 завдань дослідження. Серед завдань повинні бути як ті, які забезпечать знаходження нових фактів, так і ті, які допоможуть включити їх в систему наявних психолого-педагогічних знань. Слід розрізняти завдання дослідження і етапи його організації. Звичайно, вони взаємопов'язані, але, визначаючи завдання, потрібно не стільки описувати свої дії (аналіз літератури, збір емпіричних даних, їх обговорення і т.п.), скільки розкривати, для чого здійснюється кожне з цих дій і як це сприяє досягненню спільної мети дослідження. При постановці завдань слід враховувати і гіпотезу дослідження – наукове припущення, припущення, що вимагає перевірки на досвіді і теоретичного обґрунтування. Гіпотеза – логічно обґрунтоване припущення дослідника про наявність чи відсутність, вигляді, характері, структурі зв'язку між явищами, що вивчаються, про закономірності динаміки явища і т.п.

Гіпотеза повинна бути судженням, сформульованим на основі аналізу отриманих раніше результатів вирішення теоретичних або прикладних проблем, а також проведених фундаментальних або прикладних досліджень. Слід пам'ятати, що гіпотеза: не повинна містити понять, які емпірично не можуть бути конкретизовані; не повинна містити ціннісних суджень; не повинна включати в себе занадто багато обмежень і припущень; повинна перевірятися.

Програму дослідження слід завершити визначенням його наукової новизни і практичної значущості. Все, що робиться в дослідженні вперше, характеризує його новизну. Наукова новизна дослідження означає внесок в науку, відкриває нові дослідницькі перспективи.

Практична значимість пов'язана з тією відчутною користю, яку можуть принести результати дослідження, з конкретною допомогою будь-кому в практичній діяльності.

3.3. Робота з науковою літературою

Існуючі норми наукової діяльності припускають, що, перш ніж заявляти про своє бажання зробити внесок у науку, автор повинен продемонструвати знання того, що було відомо раніше. Тому, вибравши тему, слід визначити перелік літератури для вивчення. Основні джерела дослідницької роботи - це наукові книги, монографії, методичні посібники та розробки, статті наукових і науково-методичних журналах, збірниках наукових праць, матеріали конференцій, відповідні сайти і веб-сторінки в Інтернеті. При вивченні публікацій по темі необхідно користуватися, перш за все, науковими бібліотеками: центральними, університетськими, спеціалізованими. Пошук книг з проблеми зазвичай починають з довідково-бібліографічного відділу та систематичного каталогу бібліотеки. Вибір літератури для вивчення слід вести по ключовим поняттям, що становить тему Вашого дослідження.

Доцільно звертати увагу на списки використаної літератури по цікавить Вас проблеми, які перебувають в кінці кожної статті або монографії. Вони допоможуть доповнити джерела необхідної літератури по темі дослідження. Для більш широкого пошуку інформації слід використовувати спеціальні видання, де містяться бібліографічні описи книг і брошур.

Після того, як зібрана інформація про основні джерела по темі, можна переходити до їх вивчення. На першому етапі рекомендується первинне ознайомлення і швидке читання всієї літератури для орієнтації в цікавій для проблеми. На другому - глибоке читання і аналіз. При уважному аналітичному читанні потрібно робити записи, які Ви зможете використовувати при подальшому написанні курсової роботи. Основні форми записів - виписки (цитати), тези і конспект.

Курсова робота вимагає аналізу тільки необхідної літератури та вибірки з неї найбільш важливого матеріалу. Тому, в курсову роботу немає сенсу включати весь опрацьований матеріал, та й саме опрацювання повинно здійснюватися диференційовано. Одні джерела містять виключно важливу інформацію і тому вимагають уважного вивчення і конспектування, інші, де зачіпаються лише деякі питання, пов'язані з темою курсової, можуть бути представлені окремими виписками.

Вивчення літератури з обраної теми має своїм завданням простежити характер постановки і вирішення певної проблеми різними авторами, ознайомитися з аргументацією їх висновків і узагальнень, з тим, щоб на основі аналізу, систематизування, осмислення отриманого матеріалу з'ясувати сучасний стан питання. Робота з літературою не повинна носити репродуктивний характер. Слід проявити критичне мислення, порівняти і систематизувати наявний матеріал.

Рекомендуємо:

- Всі свої зауваження, висновки з приводу роботи з джерелами тут же фіксуйте письмово.

- Записи повинні бути короткими і доступним для огляду, ведіть їх на окремих листках або в зошиті, але на одній стороні.
- Записи робіть у формі плану, тез, конспектів, виписок, а також картотеки ідей, цитат, методик, що надалі полегшить класифікацію та систематизацію отриманої інформації.
- Не забувайте, записи є найкращим способом накопичення первинної обробки матеріалу, однією з обов'язкових форм організації розумової праці.

3.4. Підготовка та проведення емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження є необхідною умовою створення повноцінних курсових робіт. Робота, яка не містить емпіричних результатів, не дозволяє оцінити практичну діяльність студента і тому не може бути зарахована в якості курсової роботи.

Планування емпіричного дослідження передбачає:

1. Чітку формулювання емпіричних завдань і гіпотез.
2. Операційним визначенням досліджуваних явищ – «переклад» теоретичних понять, в яких позначена проблема, в конкретні дослідницькі змінні.
3. Підбір методів і методик дослідження.
4. Збір емпіричного матеріалу.
5. Якісну і кількісну обробку даних.
6. Обговорення та інтерпретацію отриманих результатів.
7. Формулювання висновків, що підтверджують або спростовують гіпотези.

Рекомендуємо:

- Починаючи емпіричне дослідження, складіть календарний план, в якому визначте етапи, методи, хід дослідницької роботи, а також терміни виконання основних видів діяльності.

- При плануванні дослідження зверніть увагу на наступне: підбір та апробацію методів і методик; вибір місця дослідження - воно повинно бути ізольованим від зовнішніх перешкод (щонайменше, ці впливи необхідно враховувати), забезпечувати певний комфорт і невимушену робочу обстановку; технічне оснащення дослідження, відповідне важливості справ, всьому ходу дослідження і рівню аналізу одержуваних результатів; підбір досліджуваних – бажано забезпечити їх якісну однорідність; розробку (складання) інструкції дослідження – слід зробити її чіткою, короткою, однозначною; визначення за формою і за змістом порядку письмової фіксації підсумків дослідження – протокол повинен бути одночасно повним і цілеспрямованим (виборчим); процедуру обробки результатів дослідження – кількісний і якісний аналіз і синтез отриманих в ході дослідження даних.

Плануючи емпіричне дослідження, Вам слід вибрати одну з відповідних стратегій. Найбільш часто використовуються порівняльна, пояснювальна, що формує, а також стратегія повторного дослідження.

Порівняльна стратегія передбачає отримання наукових фактів через зіставлення даних, отриманих на двох або більше групах досліджуваних, які відрізняються певними ознаками. Реалізуючи цю стратегію, Ви можете використовувати широкий діапазон експериментальних і не експериментальних методів. Для даної стратегії необхідно застосування методів математичної статистики, зокрема, кореляційний аналіз.

Мета дослідника – зрозуміти і інтерпретувати факти (не оцінити і виміряти), які отримані шляхом аналізу інтерв'ю, спостережень, листів, щоденників і т.п.

Формуюча стратегія дозволяє простежити, як відбилися спеціально організовані дії на різних характеристиках досліджуваних.

Визначивши стратегію, Ви можете приступати до вибору емпіричних методів дослідження. Для збору первинних даних можуть використовуватися такі методи, як спостереження, опитування, тестування, експеримент, аналіз

документів та ін. Необхідно пам'ятати, що кожен з них має певні переваги і недоліки.

Обґрунтований вибір методів спирається, перш за все, на розуміння специфіки об'єкта, предмета і мети дослідження, а конкретні прийоми і техніки (в психології їх часто називають «методиками») визначаються поставленими завданнями і умовами проведення дослідження. При підборі психодіагностичних методик слід звернути увагу на їх валідність і надійність. Посилання на джерело і автора методики є обов'язковою. Далі слід приступати до збору емпіричних даних. Зібрані емпіричні факти повинні бути проаналізовані з точки зору загальної мети курсової роботи з використанням методів кількісного і якісного аналізу результатів. Щоб побачити в числовому матеріалі певні закономірності і зробити обґрунтовані висновки, необхідна його спеціальна обробка за допомогою методів математичної статистики.

Не рекомендується обмежуватися використанням таких показників, як середнє арифметичне і відсотки. Вони найчастіше не дають достатніх підстав для обґрунтованих висновків з емпіричних даних.

Для підвищення точності в психологічних дослідженнях часто використовуються наступні прийоми:

1. Визначення ступеня зв'язку між двома показниками – обчислення коефіцієнта кореляції – і оцінка його статистичної достовірності.

2. Визначення статистичної достовірності відмінностей між двома однорідними показниками (критерій знаків, U – критерій Манна-Уїтні, t-критерій Стьюдента).

Детально ознайомитися з суттю і технологією застосування різних статистичних критеріїв Ви можете в спеціальній літературі.

Отримані кількісні показники далі стають предметом наукового аналізу, що і дозволяє сформулювати початкові висновки, що відповідають поставленим в дослідженні завданням. Робиться висновок про підтвердження

або гіпотези. Нарешті, отримані результати порівнюються з даними, які наводяться в науковій літературі.

3.5. Написання та редагування тексту

Після того, як Ви вивчили стан проблеми, виконали практичну частину роботи, можна братися за написання тексту. Це робота, яка зажадає від Вас великої зосередженості і часу.

При написанні тексту курсової роботи слід звернути увагу на:

- чіткість побудови;
- логічну послідовність;
- точність визначень;
- конкретність у викладі результатів роботи;
- аргументацію висновків.

Викладаючи основний зміст, пам'ятайте, що робота повинна бути написана грамотно, в науковому стилі, професійною науковою мовою. Бажано, щоб текст легко читався і розумівся.

Написання теоретичного розділу передбачає огляд літератури з обраної теми, виклад сучасного стану питання, його короткої історії, формулювання висновків і їх аргументацію. В огляді даються аналіз і порівняльна оцінка різних підходів до вирішення поставленої проблеми різними авторами.

Пам'ятайте, що автор роботи не просто викладає матеріал, взятий з книг і статей, а аналізує його, відбирає, перебудовує, оцінює. В огляді не слід прагнути до викладу всього і всякого матеріалу, перераховуючи одну за одною прочитані статті такниги. Необхідно спробувати розкрити суть питання, виділити головні положення і провідні ідеї відповідно до поставлених завдань і питаннями плану курсової роботи. Таким чином, огляд повинен носити не хронологічний, а проблемний характер.

Структура тексту може бути наступною:

1. Феноменологічний опис предмета вивчення: область проявів, їх частота, тимчасові параметри або ознаки інтенсивності та інші якісні характеристики.

2. Місце досліджуваного явища серед інших, тобто його взаємозв'язок і взаємовплив, а також фактори, що його зумовлюють.

3. Сутність, природа явища. Наявні в літературі визначення даного явища, різноманітність в його розумінні.

4. Закономірності, яким підкоряється явище.

5. Прикладне використання явища (властивості або функції).

Рекомендуємо:

- Викладати свої думки простою літературною мовою, використовуючи загальнодоступні для розуміння терміни.

- Не допускати зайвих повторів.

- Висловлювати свою думку, оцінку, позицію без вживання особових займенників. Робити це за допомогою вживання словосполучень типу «необхідно зауважити», «слід підкреслити», «представляє інтерес» та ін.

Практичний розділ являє собою звіт про виконану роботу по збору та аналізу емпіричних даних. Структура цієї частини повинна містити не менше трьох параграфів:

1. Програма емпіричного дослідження.

2. Результати та їх обговорення.

3. Висновки.

У програмі емпіричного дослідження уточняється його мета, завдання і гіпотеза. Програма включає обґрунтування методик, а також характеристику бази дослідження (місце та умови проведення дослідження, контингент і число випробовуваних, їх соціальні та психологічні характеристики, наявність експериментальної і контрольної груп і т.п.).

Детально описуються етапи та процедури дослідження. Згадуються всі обставини, які могли б імовірно вплинути на отримані дані. Це необхідно для того, щоб, спираючись на викладений опис, будь-який бажаючий зміг би в

точності повторити дослідження і прийти до тих же результатів. Вказуються способи обробки первинних даних.

Обговорення отриманих результатів починається з їх опису. Опис повинен бути строгим, тобто містити в собі тільки факти з їх якісними або кількісними характеристиками. Найбільш зручний вид їх подання - таблиці.

Крім табличної форми подання кількісних даних можна використовувати також діаграми, графіки для представлення характеру функціональної залежності між величинами (змінними), кореляційні плеяди для відображення кореляційних зв'язків між виділеними параметрами і т.п. Правила подання до курсових роботах табличного та ілюстративного матеріалів викладені нижче.

Далі необхідно провести аналіз і інтерпретувати отримані дані. Під час обговорення результатів слід розкрити значення отриманих фактів з точки зору теорії.

У цьому розділі наводяться роздуми автора (що включають наукові поняття і категорії) про те, що могли б означати отримані дані для вирішення поставленої проблеми, а також зіставляються виявлені закономірності з представленими в літературі даними і підходами.

Рекомендуємо:

- При викладі результатів дослідження спочатку уявіть кількісний аналіз (таблиці, малюнки та їх опис), а потім - якісний аналіз отриманих даних.
- Великі тексти опитувальників і тестів, великі, складні таблиці та таблиці, що містять проміжні дані обчислень, зразки методичного інструментарію (опитувальні листи, дослідні протоколи), ілюстративні матеріали і т.п. помістіть в «Додатки».

Висновки підводять підсумок емпіричного дослідження, показуючи, наскільки автор здатний узагальнити отримані результати, обґрунтувати свої узагальнення з позицій обраної теоретичної концепції, зв'язати їх з уже наявними аналогічними результатами інших дослідників. Висновки повинні

відповідати поставленим завданням і відображати результати перевірки спочатку висловлених гіпотез.

У разі прикладного характеру дослідження висновки доповнюються практичними рекомендаціями, вони повинні бути адресними (тобто призначатися конкретним фахівцям в тій чи іншій сфері суспільної практики).

Висновки - завершальний розділ тексту курсової роботи, де виділяється щось істотне, що досягнуто в результаті проведеного дослідження. Висновки містить узагальнення найбільш значущих результатів, що впливають з теоретичного аналізу літератури та емпіричного дослідження.

Важливо, щоб висновки відповідали завданням, поставленим до дослідження і сформульованим у розділі «ВСТУП». У «ВИСНОВКАХ» зазвичай буває не більше 5-7 висновків: 1-2 виведення з теоретичної частини та 4-5 висновків по емпіричному дослідженню (відповідно його завданням).

Рекомендуємо:

- Не робіть про актуальність роботи і не переказуйте її зміст.
- Резюмуйте те, що Ви написали у висновках по окремих розділах.
- Покажіть, що мета дослідження досягнута, поставлені завдання вирішені.
- Напишіть, підтвердило чи дослідження Вашу гіпотезу і чим саме.
- Вкажіть межі застосування результатів дослідження, можливі джерела похибки в результатах.
- Позначте перспективи подальшого вивчення даної проблеми (які нові завдання можуть бути поставлені на основі досвіду і результатів дослідження).

Редагування тексту - важливий момент дослідницької роботи. У процесі редагування уточнюються думки, спрощується текст, виправляється стиль. На цьому етапі слід: скоротити другорядний матеріал; поліпшити композицію курсової роботи; перевірити обґрунтованість висновків; відстежити логіку викладу, виключити повтори; визначити доцільність таблиць і малюнків.

РОЗДІЛ 4. ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

Оформлення курсової роботи представляє важливий елемент її виконання і є одним з багатьох факторів, що враховуються при оцінці курсової роботи в процесі захисту. Крім змістовної сторони викладу матеріалу: його логічності і послідовності, повноти, слід звернути увагу на загальну грамотність та відповідність стандартам і прийнятим правилам, особливостям наукової мови. Важливе значення має і зовнішнє оформлення роботи (титульного аркуша, змісту, тексту роботи, списку використаних джерел та додатків).

4.1. Загальні вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота представляється в брошурованому вигляді (брошуровка на пластикову пружину). Лицьова сторона папки - прозора. Обсяг роботи: 25-30 сторінок друкованого тексту. Додатки не зараховуються в заданий обсяг курсової роботи.

Оформляти курсову роботу необхідно відповідно до вимогам відповідних стандартів. Текст друкується на одній стороні паперу формату А4 (297x210 мм). Параметри сторінки: верхнє і нижнє поля – 2 см; лівє поле – 2,5 см; правє поле – 1 см. Шрифт - TimesNewRoman, кегль – 14, інтервал – 1,5. У тексті виділяють абзаци – відступи вправо (1,25 см) на початковому рядку кожної частини тексту. Абзаци роблять для увиразнення думки і надання їй довершеного характеру.

4.1.1. Найменування структурних елементів курсової роботи

(ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ) служать заголовками частин курсової роботи. Їх слід розташовувати в середині рядка без крапки на кінці, друкувати малими літерами (крім першої великої), не підкреслюючи. Якщо заголовок включає

кілька пропозицій, то їх розділяють крапками. Кожен розділ курсової роботи слід починати з нової сторінки.

Розділи основної частини роботи позначаються арабськими цифрами (наприклад, РОЗДІЛ 1. НАЗВА). Параграфи нумеруються окремо в кожному розділі (наприклад, 1.1. Назва; 1.2. Назва і т.д.).

Сторінки тексту курсової роботи нумерують арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Нумери сторінок проставляються у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Відлік сторінок починається з титульного аркуша. Однак нумерація (3 і далі) проставляється з ВСТУПУ (титульний лист і ЗМІСТ не нумеруються).

Додатки оформляються на окремих аркушах. Кожен додаток повинен мати свій тематичний заголовок, який пишеться в правому верхньому куті, наприклад: Додаток А, Додаток Б.

4.1.2. Оформлення ілюстрацій та таблиць

Ілюстрації (рисунок, графіки, схеми, діаграми) слід розміщувати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання в роботі. Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують під ілюстрацією. За потреби під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (Примітки).

Підпис під ілюстрацією має чотири основних елементи: найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис. »; порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами; тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст з якомога стислою характеристикою зображеного; експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, які виносять у підпис і супроводжують текстом. Слід зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Приклад оформлення рисунку:

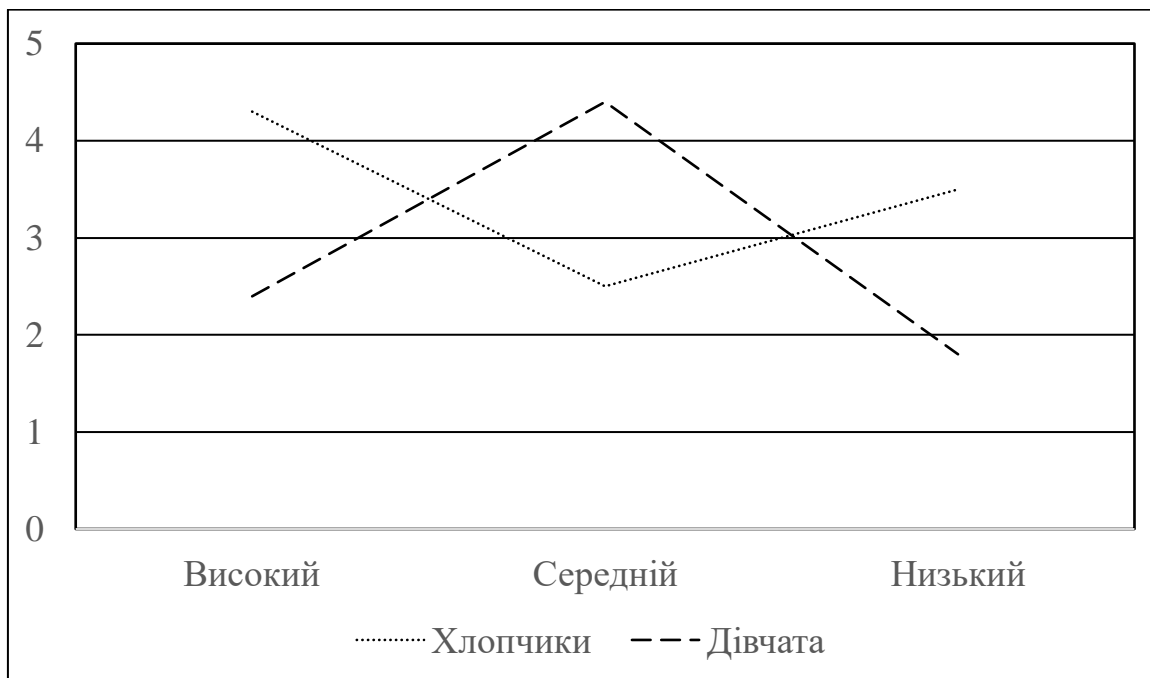

Рис. 2.2. Порівняння результатів діагностики рівня емоційного розвитку хлопчиків та дівчат

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді **таблиць**. Таблицю необхідно розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті роботи. Назва таблиці складається зі слова «Таблиця», її порядкового номера та безпосередньо назви, яка стисло відбиває зміст наведених у ній даних.

Повну назву таблиці вказують один раз над таблицею зліва з абзацним відступом. У разі переносу частини таблиці на наступну сторінку над нею з абзацного відступу пишуть: «Продовження таблиці Х.Х» або «Кінець таблиці Х.Х», де Х – номер таблиці. Таблиці нумеруються арабськими цифрами підряд у межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться в додатках. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, «Таблиця 2.1» – перша таблиця другого розділу. Заголовки та дані таблиці можуть бути виконані через 1,5 інтервал, шрифтом TimesNewRoman, 14 кегль. Заголовки

граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони становлять одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки та підзаголовки граф указують в однині.

Приклад оформлення таблиці:

Таблиця 2.1

Умовні типи мультиплікації, які ефективні для дітей з різним рівнем емоційного розвитку

Рівень емоційного розвитку	Характеристики мультфільмів
Низький	Швидкість, яскравість, звуковий супровід, казковість, боротьба добра та зла, емпатійний тип персонажу.
Середній	Справедливість, трагічність, фантастичність, магія, чаклунство, героїзм.
Високий	Перевтілення, (вампири, відьми, чаклуни, зомбі), ситуації небезпеки.

4.1.2. Вимоги до цитування посилання на використані джерела

Цитування в роботі повинно бути логічно виправданим і нерозривно пов'язаним з текстом, досить переконливим і відповідним вимогам правил оформлення цитат. Цитований текст повинен приводитися в лапках, зі збереженням особливостей авторського написання. Цитата - точна, буквальна цитата з тексту, тому цитування повинно бути повним, без довільного скорочення цитованого тексту і без спотворення думки автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення цитованого тексту і позначається трьома крапками. Воно ставиться в будь-якому місці цитати. Якщо з цитованого уривка не ясно, про кого або про що йде мова, в круглих дужках наводиться пояснення автора з позначкою своїх ініціалів. Кожна цитата повинна супроводжуватися вказівкою на джерело. При цьому посилання на джерело необхідно давати в квадратних дужках

відповідно до нумерації списку використаних джерел та вказувати номер сторінки.

При оформленні цитат слід знати правила, пов'язані з написанням великих і малих літер, а також вживанням розділових знаків в цитованих текстах, наприклад:Л.С. Асейкіна пише: «В даний час явище толерантності розглядається як у загальній психології (психологія особистості), так і в більш широкому контексті стосовно простору людських взаємодій, переважно з точки зору міжетнічної толерантності» [3, С. 210].

Другий варіант: цитата починається з малої літери, якщо вона вводить в середину пропозиції в повному обсязі (опущені перші слова): А.М. Прохорова характеризує толерантність як «..... терпимість до думок, переконань та поведінки інших людей» [13, с. 538].

Маленька буква ставиться і в тому випадку, коли цитата органічно входить до складу пропозиції, незалежно від того, як вона починалася в джерелі, наприклад:С.І. Ожегов визначає терпимість як «терпиме ставлення до чого-небудь. Терпимий - такий, що може терпіти, з яким можна миритися; вміє без ворожнечі, терпляче ставитися до чужої думки, характеру» [47, С. 824].

При непрямому цитуванні (при переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) слід бути гранично точним і коректним при оцінці викладеного, давати відповідні посилання на джерело, наприклад:О. І. Крупнов [41, 42], М. І. Лісіна [45] та інші науковці при дослідженні спілкування виділили три підходи: аналітичний, полікомпонентний і системний.

Якщо на одній і тій же сторінці наводяться поспіль кілька цитат з одного джерела, то після другої і наступних цитат в квадратних дужках пишеться: [там же].

Посилання на літературне джерело здійснюються шляхом приведення номера по бібліографічному списку. Наприклад: на одне джерело - [14], на кілька джерел - [14; 35; 47].Посилання на цитату: вказується номер

цитованого джерела в бібліографічному списку і через кому - номер сторінки. Наприклад: [14, с. 236]. Посилання в тексті на номер рисунка, таблиці пишуть скорочено і без значка «№», наприклад: рис. 3, табл. 4

Якщо зазначені слова не супроводжуються порядковим номером, то їх слід писати в тексті повністю, без скорочень, наприклад: «з рисунка видно, що ...», «Таблиця показує, що ...» і т.д.

4.1.3. Оформлення списку використаних джерел

При складанні списку слід дотримуватися бібліографічних норм опису з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (див. Додаток Б).

Бібліографічний покажчик в кінці роботи оформляється як нумерований список джерел за алфавітом прізвищ авторів, а при їх відсутності - за назвою книги. Спочатку наводяться роботи, опубліковані мовою видання, потім - іноземними мовами. Список літератури в роботі зазвичай включає не менше 25 найменувань. Крім друкованих публікацій в список літератури можуть бути включені рукописи, в тому числі дипломні та дисертаційні роботи, Інтернет-публікації і електронні публікації на фізичному носії. На всі поміщені в список літературні джерела повинні бути посилання в тексті. Кожне джерело повинно бути відповідним чином описано.

РОЗДІЛ 5. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Перед тим, як завершено роботу буде представлено до захисту науковий керівник здобувача вищої освіти допускає дану роботу до процедури перевірки на плагіат. Здобувач за заявою (див. Додаток В) подає текст роботи Системному Оператору кафедри, на якій працює керівник, в роздрукованому та електронному форматі не пізніше як за два тижні до запланованої дати захисту. Вимоги щодо подання роботи на перевірку описані в **Інструкції** щодо процедури технічної перевірки на наявність текстових запозичень (академічною плагіату) (див. Додаток Г).

Системний Оператор кафедри завантажує електронний формат роботи підготовлений для перевірки до Системи на наявність збігів / подібності / схожості текстів.

Упродовж п'яти робочих днів Системний Оператор генерує звіт подібності та надає його для аналізу науковому керівнику. Остаточне рішення щодо наявності в курсовій роботі наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, та відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства або неналежне цитування приймається науковим керівником.

Якщо курсова робота отримає низький рівень унікальності (високий коефіцієнт подібності / схожості) науковий керівник складає обґрунтований звіт щодо доцільності використання наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, та відтворення опублікованих текстів інших авторів (можливо із залученням експертів) у зазначеній роботі.

У разі необхідності, для усунення недоліків у перевірених текстах здобувачам надається до 10 робочих днів для доопрацювання роботи. Після чого курсова робота перевіряється повторно згідно процедури передбаченої Інструкцією.

Якщо за результатами повторної перевірки коефіцієнт подібності /

схожості залишається з попередніми показниками, то робота вважається такою, що не пройшла перевірку на плагіат. Здобувач освіти має право на доопрацювання роботи і подання її до захисту на наступний навчальний рік.

Якщо робота і звіт подібності допущені (прийняті) науковим керівником, робота допускається до захисту і процедура наявності текстових запозичень (академічного плагіату) завершується. Звіт подібності долучається до матеріалів курсової роботи.

Захист курсової роботи

Захист курсової роботи проходить перед комісією, до складу якої входять викладачі кафедри, включаючи наукового керівника Вашого дослідження. Робота комісії спрямована на те, щоб перевірити якість проведеної роботи, з'ясувати орієнтацію студента в даній проблематиці і виставити підсумкову оцінку.

Перед початком виступу слід представитися, а також назвати тему курсової роботи.

У виступі слід коротко викласти наступне:

1. Актуальність проведеного Вами дослідження.
2. Об'єкт і предмет.
3. Мета і завдання дослідження.
4. З яких розділів складається робота:

- назвіть першу главу, дайте короткий огляд теоретичної частини з характеристикою існуючих підходів і попередніх досліджень в цій області, визначення основних понять, на які Ви спиралися;

- назвіть другий розділ, коротко охарактеризуйте вибірку, хід емпіричного дослідження, методи і методики, які Ви використовували; повідомте про отримані результати, порівняйте їх з теоретичними даними.

5. Висновки. Перерахуйте загальні висновки, повідомте, чи були вирішені задачі, досягнуто поставленої мети, чи задоволені Ви результатом, які перспективи подальших досліджень і практичного застосування Вашої роботи.

Пам'ятайте, що тривалість Вашого виступу - в межах 10 хвилин. Тому кожне висловлювання ретельно продумайте. Фрази повинні бути короткими і конкретними.

Весь демонстраційний матеріал повинен бути оформлений так, щоб можна було без особливих труднощів використовувати його при захисті. Після доповіді члени комісії можуть поставити питання, що стосуються проведеного дослідження. Наступним кроком, курсова робота аналізується і оцінюється відповідно до таких критеріїв:

- актуальність теми дослідження;
- відповідність змісту роботи темі;
- глибина опрацювання матеріалу;
- правильність і повнота розробки поставлених питань;
- результативність проведеного дослідження;
- значимість висновків для подальшої практичної діяльності;
- відповідність оформлення курсової роботи стандартам.

Курсові роботи після захисту в установленому порядку передаються на зберігання до архіву університету в паперовому форматі, а електронний варіант упродовж наступного місяця розміщуються у базі даних Системи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Національний стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше; чинний від 2016-07-01]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
2. Безрукова В. С. Как написать реферат, курсовую и дипломную работу. Спб.: Речь, 2008. 176 с.
3. Борикова Л. В., Виноградова Н. А. Пишем реферат, доклад, выпускную квалификационную работу: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. М.: Академия, 2000. 128 с.
4. Волков Ю. Г. Как написать диплом, курсовую, реферат. Серия «50 способов». Ростов-на-Дону: Феникс, 2001. 128 с.
5. Доценко І. О. Зміст і структура науково-дослідної роботи студентів// Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. Вип. 38 / ДВНЗ «Криворізь. нац. ун-т»; за ред. З. П. Бакум; [редкол. : Н. І. Зеленкова (заст. ред.) та ін.]. Кривий Ріг: ДВНЗ «КНУ», 2013. С.15–19.
6. Загвязинский В. И., Атаханов Р. М. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие. М.: Академия, 2001. 208 с.
7. Карандашев В. Н. Квалификационные работы по психологии: реферативные, курсовые и дипломные: Учеб.-метод. пособие. 3-е изд., перераб. М.: Смысл, 2007. 128 с.
8. Кузнецов И. Н. Рефераты, курсовые и дипломные работы: методика подготовки и оформления: Учеб.-метод. пособие. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Дашков и К°, 2005. 338 с.
9. Методичні рекомендації до виконання курсових робіт із педагогічних дисциплін: [методичні рекомендації] / Авт.-укл. Л.В. Григоренко, В. В. Іванова. Кривий Ріг : КДПУ, 2011. 50 с.
10. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян,

М. Федорець; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я.Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. 117 с. ISBN 978-966-97569-2-3.

11. Научныеработы: методика подготовки и оформление / Авт.-сост. И.Н. Кузнецов. Минск: Амалфея, 2000. 544 с.

12. Методичні рекомендації до виконання і захисту курсових робіт: методичний посібник / авт. -уклад. Гутник М.І., Ключко А.О., Прокопчук Т.П. Біла Церква, 2012. 24 с.

13. Наследов А.Д. Математическиеметодыпсихологическогоисследования. Анализ и интерпретацияданных. СПб.: Речь, 2004. 392 с.

14. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі : навч. посібник. Київ: [б. в.]. 2003. 116 с.

15. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. Вип. 40 / Редкол. : І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2014. 491 с.

16. Тюрин Ю.Н., Макаров А.А. Статистическийанализданных на компьютере / Под ред. В.Э. Фигурнова. М.: ИНФРА-М, 1998. 528 с.

17. Як написати курсову роботу з психології: Методичний посібник / За заг. ред. О. П. Щотки. Ніжин: Видавництво НДУ ім. Миколи Гоголя, 2006. 103с.

Приклад оформлення титульної сторінки курсової роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Факультет дошкільної педагогіки та психології

Кафедра _____

(вказується назва кафедри наукового керівника)

Курсова робота

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Виконала: здобувачка
освітнього ступеня бакалавра
денної або заочної форми навчання
ОПП «Дошкільна освіта»
спеціальності 012 Дошкільна освіта.
Додаткової спеціальності Логопедія
або Психологія
Сукліян Світлана Михайлівна

Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
доцент **Бабчук Олена Григоріївна**

Одеса – 202__

ПРИКЛАДИ
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ У ДИСЕРТАЦІЇ
з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с.

Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні :

	<p>монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоець, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
<p>Багатотомні видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинения : в 2 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Сеницына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с. 4. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади

	<p>правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.</p> <p>5. Кучерявенко Н. П. Курс податкового права : в 6 т. Харків : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.</p>
Автореферати дисертацій	<p>1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с.</p> <p>2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с.</p> <p>3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.</p>
Дисертації	<p>1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.</p> <p>2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с.</p> <p>3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.</p>
Законодавчі та нормативні документи	<p>1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.</p> <p>2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. <i>Голос України</i>. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.</p> <p>3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2011. № 48-49. Ст. 536.</p> <p>4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016</p>

	<p>р. № 1050. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 4. С. 530–543.</p> <p>6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10.</p> <p>7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. <i>Офіційний вісник України</i>. 2017. № 20. С. 136–141.</p> <p>8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. <i>Баланс-бюджет</i>. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.</p>
<p>Архівні документи</p>	<p>1. Лист Голови Спілки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спілки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. <i>Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України</i>. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
<p>Патенти</p>	<p>1. Люмінісцентний матеріал: пат. 25742 Україна: МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472; заявл. 12.02.07; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
<p>Препринти</p>	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p> <p>2. Шиляев Б. А., Воеводин В. Н.</p>

	<p>Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с.: ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. центр «Харьк. физ.-техн. ин-т»; ХФТИ2006-4).</p>
<p>Стандарти</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація). 2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с. 3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).
<p>Каталоги</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
<p>Бібліографічні показники</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с.

	<p>(До 140-річчя від дня заснування).</p> <p>4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с.</p> <p>5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).</p>
<p>Частина видання: книги</p>	<p>1. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом</i> : избранныетруды. Харьков, 2013. С. 205–212.</p> <p>2. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. <i>Адміністративне право України</i> : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.</p> <p>3. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. <i>Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні</i> : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.</p>
<p>Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<p>1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. <i>Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації</i> : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136.</p> <p>2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. <i>Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених</i> : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137.</p> <p>3. Кононенко Н. Методологія толерантності в системі суспільних відносин. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : матеріали VII междунар. антитерорист. форуму (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.</p> <p>4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. <i>Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі</i> : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р.</p>

	<p>Запоріжжя, 2016. С. 50–53.</p> <p>5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. <i>Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук</i> : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.</p>
<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<p>1. Кучеренко І. М. Право державної власності. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.</p> <p>2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. <i>Адміністративне право України</i> : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.</p> <p>3. Сірий М. І. Судова влада. <i>Юридична енциклопедія</i>. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<p>1. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. <i>Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. <i>Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій</i>. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218.</p>
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<p>1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. <i>Право України</i>. 2017. № 5. С. 71–79.</p> <p>3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i>. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>4. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства.</p>

	<p><i>Юридичний вісник України</i>. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15.</p> <p>5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂: a binitio modeling and comparison with experiment. <i>Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics</i>. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i>. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf.</p> <p>3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. <i>Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки</i>. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017).</p> <p>4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років ХХ століття: період переходу до ринку. <i>Наука та інновації</i>. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.</p>

Зразок заяви здобувача вищої освіти

Керівнику структурного підрозділу
(кафедри / деканату / відділення /
спеціалізованої ради)

назва структурного підрозділу, ШБ керівника

ЗАЯВА**щодо самостійності виконання текстової роботи**

Я, _____, здобувач вищої освіти
(П.І.Б.)
(студент / аспірант / докторант) _____ року навчання _____ групи
_____ факультету заявляю: моя письмова робота на тему
«_____»
(назва роботи)

виконана самостійно і в ній не міститься елементів плагіату.

З нормами «Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», «Порядок виявлення та встановлення фактів недоброчесності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Інструкції щодо процедури технічної перевірки на наявність текстових запозичень (академічного плагіату) та Методичними рекомендаціями щодо написання робіт здобувачів вищої освіти кафедри згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту та застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений (а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів / подібності / схожості в роботах здобувачів вищої освіти оповщений (а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в базі даних Системи. Робота для перевірки Університетом Ушинського надається в друкованому та електронному варіантах. Електронні версії моєї роботи збігаються (ідентичні) з друкованою.

дата

підпис

**Інструкція щодо процедури технічної перевірки на наявність
текстових запозичень (академічною плагіату)**

Загальні положення

1.1. Інструкція щодо процедури технічної перевірки на наявність текстових запозичень (академічного плагіату), далі - Інструкція, є складовою системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього забезпечення якості) Державною закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (далі — Університет Ушинського).

1.2. Інструкція передбачає заходи організаційного характеру, спрямовані на виявлення текстових запозичень (академічного плагіату) та запобігання фактів недоброчесності, визначених у Положенні про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Університету Ушинського (далі - Положення) та Порядку виявлення та встановлення фактів недоброчесності Університету Ушинського (дай - Порядок).

1.3. Інструкція визначає процедуру проведення перевірки спеціальними комп'ютерними програмами StrikePlagiarism та Unicheck (далі - Системи) для порівняння змісту текстів робіт здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти (далі - здобувачів вищої освіти) та дисертаційних робіт (Порядок пункт 4.3. 4.4).

Позитивний результат перевірки є важливою умовою допуску до захисту.

1.4. Системи StrikePlagiarism та Unicheck рекомендовано Міністерством освіти і науки України згідно до укладених з розробниками програм Меморандумів щодо їх використання в закладах вищої освіти.

1.5. Технічним адміністратором і координатором використання Систем в Університеті Ушинського виступає бібліотека.

1.6. Керівник структурного підрозділу: кафедри, відділення,

факультету / інститут, спеціалізованої вченої ради, призначає відповідальну особу (далі - Системний Оператор) за технічну перевірку текстових робіт здобувачів вищої освіти на наявність збігів / подібності / схожості текстів.

1.7. Технічний адміністратор створює облікові записи Системних Операторів та визначає відповідну кількість робіт, що перевіряються на підставі подання за формою (Додаток 1). Рекомендована кількість робіт для перевірки на одного Системного Оператора складає до 50 робіт.

1.8. Науковий керівник (консультант) завершеної роботи здобувача вищої освіти допускає до процедури перевірки на плагіат. Здобувач за заявою (Додаток 2) подає текст роботи Системному Оператору в роздрукованому та електронному форматі в термін, встановлений кафедрою, факультетом / інститутом, спеціалізованою вченою радою. Електронний формат текстових робіт здобувачів вищої освіти має подаватись у двох файлах DOC, DOCX (Microsoft Word), в окремих випадках PDF (редагована версія): перший файл - повний текст роботи і другий файл - варіант тексту роботи підготовлений для перевірки без «ЗМІСТу», «ПЕРЕЛІКУ УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» / «СПИСКУ ЛІТЕРАТУРИ» / «REFERENCE», «ДОДАТків». Назва файлів включає прізвище автора, факультет / спеціальність, рік (наприклад, для повного файлу: Koval_fPhil_2020, файлу для перевірки: Koval_fPhil_2020_check).

1.9. Системний Оператор структурного підрозділу завантажує електронний формат роботи підготовлений для перевірки до Системи на наявність збігів / подібності / схожості текстів. Упродовж 5 робочих днів Системний Оператор генерує звіт подібності та надає його для аналізу науковому керівнику (консультанту). Звіт подібності надає інформацію, що дозволяє провести незалежну оцінку по відношенню до визначення рівня подібності академічного тексту та коректності встановлених запозичень у тексті. Всі виявлені фрагменти текстових запозичень у роботі мають бути розглянуті на предмет належного оформлення цитувань та посилань на першоджерела. Система визначає

рівень збігів / подібності / схожості текстів, що перевіряються до текстів документів, що містяться у внутрішніх базах даних Систем, Університету Ушинського, університетів-партнерів та в Інтернеті. Звіт подібності для робіт, що перевіряються не є універсальною гарантією відсутності текстових запозичень.

1.10. Системний Оператор не дає оцінку змісту наукової роботи, а виконує виключно порівняльний аналіз електронної версії відповідно до текстів Системи. Остаточне рішення щодо наявності в роботі наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, та відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства або неналежне цитування приймається науковим керівником (консультантом).

1.11. Інтерпретація показників звіту подібності системи StrikePlagiarism:

- коефіцієнт подібності № 1 - показник (у відсотках), що визначає рівень текстових запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та Інтернеті), розраховується на підставі коротких словосполучень (мінімум 5 слів);
- коефіцієнт подібності № 2 - показник (у відсотках), що визначає рівень текстових запозичень, знайдених у певних джерелах (базах даних та Інтернеті), який розраховується на підставі словосполучень, довжина яких становить 25 слів;
- коефіцієнт цитувань - показник (у відсотках), що вказує на рівень процитованих текстових фрагментів у роботі;
- сигнали «Тривога» - вказує на наявність у тексті знаків одного алфавіту, замінені схожими знаками іншого алфавіту. Значна кількість таких замінів може вказувати на спробу фальсифікувати результат перевірки з метою збільшення показників оригінальності тексту;
- сигнали «Інтервали», «Мікропобіли», «Білі знаки» - вказують на наявність у тексті збільшення кількості встановлених інтервалів між літерами, кількості пробілів із нульової довжиною, або прихованих символів

(використання невидимих знаків між словами). Такі дії свідчать про спробу фальсифікувати результат перевірки з метою збільшення показників оригінальності роботи;

1.12. Інтерпретація показників звіту подібності системи Unicheck:

- схожість - показник (у відсотках), що вказує на загальну оцінку схожості тексту з усіма джерелами Системи;
- цитати - показник (у відсотках), що вказує на цитати, які виявлені Системою;
- вилучення - показник (у відсотках), що вказує на вилучені джерела із загального показника схожості (допускається у випадках коли у джерелі співпадіння немає ознак плагіату).
- увага - вказує на наявність у перевіряємому тексті знаків одного алфавіту, замінені схожими знаками іншого алфавіту.

1.13. У разі наявності сигналу «Тривога», «Білі знаки» (для системи StrikePlagiarism) або сигналу «Увага» (для системи Unicheck), робота потребує додаткової перевірки наукового керівника (консультанта) на предмет виявлення маніпуляцій з текстом.

1.14. За результатами перевірки на наявність збігів / подібності / схожості необхідно враховувати допустимий відсоток академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти дорівнює нулю; для визначення допустимого відсотку збігів / подібності / схожості в роботах здобувачів вищої освіти рекомендовано встановлювати показник відповідності роботи кваліфікаційним вимогам, що має бути затверджений рішенням кафедри та науково-методичною радою факультету / інституту з врахуванням специфіки роботи (галузь знань, спеціальність) та вид роботи.

1.15. Рекомендований допустимий відсоток збігів / подібності / схожості в дисертаційних роботах, за умови належного їх цитування, встановлюється рішенням спеціалізованої вченої ради з врахуванням специфіки роботи (галузь знань, спеціальність) та вид роботи.

1.16. Допустимий відсоток збігів / подібності / схожості в наукових

статтях, видань або інших наукових текстів за умови належного їх цитування, встановлюється рішенням редакційної колегії наукових видань Університету Ушинського.

1.17. При значенні коефіцієнта подібності № 1 вище 30% та/або коефіцієнта подібності № 2 вище 5% (для системи StrikePlagiarism) та/або показника схожості вище 30% (для системи Unichек) науковий керівник (консультант) роботи, визначає доцільність її детальнішого аналізу, у тому числі із залученням експертів. У разі необхідності, для усунення недоліків у перевірених текстах надається до 10 робочих днів для доопрацювання роботи. Після чого така робота перевіряється повторно згідно зазначеної вище процедури. Якщо за результатами повторної перевірки коефіцієнт подібності / схожості залишається з попередніми показниками, то робота вважається такою, що не пройшла перевірку на плагіат. Здобувач освіти має право на доопрацювання роботи і подання її до захисту на наступний навчальний рік.

1.18. Якщо робота і звіт подібності допущені (прийняті) науковим керівником (консультантом), робота допускається до попереднього захисту і процедура наявності текстових запозичень (академічного плагіату) завершується. Звіт подібності долучається до матеріалів текстових робіт здобувачів вищої освіти.

1.19. Успішно захищені роботи упродовж наступного місяця розмішуються у базі даних Системи.

2. Оскарження результатів перевірки на наявність текстових запозичень

2.4. У разі незгоди з результатами експертного висновку щодо наявності текстових запозичень, здобувач вищої освіти має право подати письмову апеляцію до комісії з питань доброчесності на наступний робочий день після оголошення результатів перевірки. Розгляд апеляції здійснюється комісією відповідно до Положення і Порядку Університету Ушинського.

3. Відповідальність авторів та посадових осіб за академічний плагіат.

3.1. Встановлення фактів наявності плагіату або низької унікальності тексту є підставою відмови у наданні рекомендації до захисту роботи або відправлення матеріалів на доопрацювання.

3.2. Плагіат або високий відсоток збігів / подібності / схожості у змісті роботи здобувачів вищої освіти є підставою щодо прийняття комісією з захисту рішення про недопущення до захисту та повернення роботи на доопрацювання або видачу нового варіанта завдання на наступний навчальний рік.

4. Прикінцеві положення

4.1. Інструкція вводить в дію з наступного дня після його затвердження наказом ректора.

4.2. Кафедри Університету Ушинського згідно з Інструкцією розробляють відповідні методичні рекомендації щодо написання робіт здобувачів вищої освіти.

4.3. Зміни та доповнення до Інструкції можуть вноситися наказом ректора або наказом ректора за рішенням вченої ради університету. У такому ж порядку Інструкція скасовується.

4.4. Відповідальність за актуалізацію Інструкції та контроль за виконанням його вимог несуть посадові особи університету- відповідно до функціональних обов'язків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	5
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
РОЗДІЛ 3. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ.....	8
3.1. Вибір теми дослідження.....	8
3.2. Розробка початкового плану і програми дослідження	9
3.3. Робота з науковою літературою	12
3.4. Підготовка та проведення емпіричного дослідження	14
3.5. Написання та редагування тексту.....	17
РОЗДІЛ 4. ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ	21
4.1. Загальні вимоги до оформлення курсової роботи	21
4.1.1. Найменування структурних елементів курсової роботи.....	21
4.1.2. Оформлення ілюстрацій та таблиць	22
4.1.3. Вимоги до цитування та посилання на використані джерела	24
4.1.4. Оформлення списку використаних джерел	26
РОЗДІЛ 5. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	27
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	30
ДОДАТКИ	32